

**АКТИВІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК НАПРЯМ ОНОВЛЕННЯ
МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ
ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Висвітлюються особливості інноваційного розвитку і проведення інноваційної діяльності харчової промисловості в регіоні та її вплив на оновлення матеріально-технічної бази галузі, розглядаються проблеми інноваційного розвитку та можливі шляхи їх вирішення.

Вступ

Питання переходу промисловості України до інноваційної моделі розвитку привертає до себе увагу науковців, політиків, суспільних діячів,

© О. М. Кушніренко

представників малого та великого бізнесу. Підтверджує стратегічний курс інноваційного розвитку промисловості Послання Президента України до Верховної Ради “Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002–2011 роки”. У даному документі визначено “реалізацію державної політики, спрямованої на запровадження інноваційної моделі структурної перебудови та зростання економіки, утвердження України як високотехнологічної держави” [1]. Створення стимулів для поширення інноваційної моделі розвитку промисловості України стає одним із визначальних завдань економічної політики держави, особливо актуальним є інноваційний розвиток однієї з найважливіших галузей промисловості – харчової.

Постановка проблеми

Однією з причин, які перешкоджають піднесенню харчової галузі є оснащення підприємств застарілими виробничими фондами та брак коштів на їх оновлення. Низький технологічний рівень виробництва спричиняє додаткові витрати сировини, високу трудомісткість та енергоємність продукції, що зменшує її конкурентоспроможність. До того ж продукція харчової промисловості вирізняється підвищеними вимогами до якості, для забезпечення яких необхідне комплексне оновлення виробничого апарату.

Об’єкт досліджень. Харчова промисловість відіграє провідну роль у розвитку продуктивних сил України, визначає напрями та перспективи економічної та соціальної політики держави, є завершальною ланкою продовольчого ланцюга.

Для Житомирської області сталий розвиток харчової промисловості має особливе значення. Пояснюється це питомою вагою галузі в структурі промисловості: за даними відділу харчової та переробної промисловості Управління економіки Житомирської області питома вага продукції галузі займає більше третини загальнообласних обсягів промислового виробництва.

Аналіз досліджень. Методологія організації і функціонування, а також проблеми розвитку харчової промисловості досліджувались в працях багатьох вітчизняних економістів [2,3,4]. На наш погляд, недостатньо досліджені особливості формування матеріально-технологічної бази харчової промисловості та шляхи активізації її оновлення.

Метою дослідження є обґрунтування важливості оновлення та оснащення сучасною матеріально-технічною базою харчових виробництв, аналіз стану виробничої бази, пошук потенціальних можливостей оновлення виробничого апарату, використання інноваційної діяльності як фактору прискорення технічного розвитку харчових підприємств.

Результати дослідження

Матеріально-технічна база підприємств харчової промисловості характеризується значною частиною зношених і застарілих виробничих фондів. Так, зношення основних фондів у 2002 році становило 55,2 % проти 48,6 % у 2001 р. Аналізуючи показники введення та вибуття

основних фондів, спостерігається тенденція до зменшення оновлення виробничого апарату. Відношення вартості введених нових основних фондів до загальної їх вартості на кінець 2002 року становив 10,7 %. Порівняно з 2001 роком цей показник збільшився на 5,1 %. Таким чином, у 2002 році на підприємствах харчової промисловості спостерігалось уповільнення ліквідації основних виробничих фондів.

Вирішенню проблеми оновлення матеріально-технічної бази та переведенню виробничого процесу на якісно новий рівень із залученням досягнень науки сприяє активізація інноваційної діяльності. На підприємствах харчової промисловості доцільно використовувати нові рішення у галузі технології, техніки, організаційних форм і економічних методів господарювання. Опрацювання, прийняття і реалізація таких рішень складають зміст інноваційної діяльності.

Інноваційна діяльність, на думку економіста С.Ф. Покропивного, це безперервно виникаючі у часі і просторі прогресивні, якісно нові зміни [8].

Основою інноваційної діяльності є інноваційні процеси, які започатковуються галузями науки, а завершуються у сфері виробництва, впроваджуючи зміни в технології.

Максимально ефективний вплив на виробництво спричиняє комплексне проведення інноваційних процесів в технічній, організаційній та економічній сферах [4].

Позитивний вплив проведення інноваційної діяльності можна прослідкувати на підприємствах харчової промисловості Житомирської області.

За даними Державного комітету статистики в Житомирській області відбувається тенденція до збільшення обсягів проведення науково-технічних робіт, що підтверджується показниками, представленими в таблиці 1. Поступовий ріст суми коштів, витрачених на науково-технічну діяльність, не є достатнім для оновлення матеріально-технічної бази підприємств промисловості області і є одним із найнижчих показників, порівняно з іншими областями України.

Таблиця 1. **Обсяг науково-технічних робіт, виконаних промисловими підприємствами Житомирської області**

Показники	Роки				
	1995	2000	2001	2002	2003
Обсяги проведення науково-технічних робіт, млн.грн	3,2	3,3	4,1	4,0	5,0
У відсотках до обсягу науково-технічних робіт в Україні	0,05	0,0017	0,0019	0,0016	0,0015

*Розраховано за даними Держкомстату України

За даними управління статистики в 2002 році підприємства харчової промисловості Житомирської області являються лідерами у проведенні інноваційної діяльності. Обсяг фінансування інноваційної діяльності

являється найбільшим серед інших галузей промисловості. Провідне місце харчової промисловості характеризується даними, представленими в табл. 2.

Таблиця 2. Розподіл фінансування інноваційної діяльності в Житомирській області

Галузі промисловості	Обсяги фінансування у 2001 році, тис. грн	У % до загального обсягу в області	Обсяги фінансування у 2002 році, тис. грн	У % до загального обсягу в області	Зниження (-), приріст (+) до 2001 року, тис.грн
Харчова	7492,3	36,83 %	22845,6	46,14 %	15353,3
Легка	2490,3	12,24 %	1237,1	2,50 %	-1253,2
Виробництво деревини та виробів з деревини	117,5	0,65 %	4549,2	9,19 %	4431,7
Целюлозно-паперова та поліграфічна	133	6,77 %	148,5	0,30 %	15,5
Хімічна та нафтохімічна	1378	34,87 %	1185,3	2,39 %	-192,7
Виробництво мінеральних виробів	7094,6	2,08 %	17838,2	36,03 %	10743,6
Металургія та оброблення металу	423,1	2,08 %	532	1,07 %	108,9
Машинобудування	1216,2	5,98 %	1173,4	2,37 %	-42,8
Всього по області	20345	100,00 %	49509,3	100,00 %	29164,3

*Розраховано за даними Держкомстату України

У 2002 році намітилась тенденція до залучення коштів із зовнішніх джерел. Фінансування інноваційної діяльності відбулось за рахунок використання таких джерел: власні кошти – 16573,6 тис.грн, кошти іноземних інвесторів – 4072,0 тис.грн, отримано кредитів на суму 2200,00 тис.грн. Пошук додаткових джерел фінансування інноваційної діяльності привів до збільшення обсягів капіталовкладень на 6272,0 тис.грн.

Технологічні інновації передбачають проведення комплексу робіт, спрямованих на створення і освоєння нових видів продукції, впровадження прогресивних технологічних процесів, а також технологічні зміни продукції.

На підприємствах харчової промисловості інноваційна діяльність проводилась за такими напрямками: дослідження і розробки, придбання технологій і ліцензій, освоєння нових видів продукції, придбання виробничих машин та обладнання, технічна підготовка виробництва. У 2002 році щодо 2001 напрямки використання коштів на проведення інноваційної діяльності зменшилися: не витрачались кошти на придбання технологій і ліцензій, проведення досліджень і розробок. Розподіл

фінансування інноваційної діяльності за різними напрямками показано в таблиці 3.

Таблиця 3. Розподіл витрат за напрямками інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості в 2001–2002 роках

Напрями інноваційної діяльності	Роки			
	2001		2002	
	обсяг витрат, тис. грн	у % до загального обсягу	обсяг витрат, тис. грн	у % до загального обсягу
Дослідження і розробки	54,7	0,73	-	0,00
Технологічна підготовка виробництва	869,5	11,61	788,7	3,45
Придбання технологій	18,2	0,24	-	-
Придбання ліцензій	21	0,28	-	-
Придбання машин, обладнання	6309,9	84,22	21525,3	94,22
Маркетинг, реклама	195,6	2,61	471,3	2,06
Інші витрати	23,4	0,31	60,3	0,26
Всього	7492,3	100,00	22845,6	100,00

*Розраховано за даними Держкомстату України.

Кінцевим продуктом проведення інноваційної діяльності є випуск інноваційної продукції, що відрізняється від раніше випущеної технічними характеристиками і сферою використання, тобто зазнала значних технологічних змін.

Обсяг відвантаженої інноваційної продукції в 2002 році щодо 2001 суб'єктами господарювання харчової промисловості збільшився.

У 2002 році підприємствами було відпущено інноваційної продукції на 124759,4 тис.грн, що на 53673,0 тис.грн більше показника 2001 року. Інноваційна продукція, випущена в 2002 році мала наступну структуру: 84,5 % продукції, що зазнала суттєвих технологічних змін або заново освоєна і 7,7 % – удосконаленої продукції.

Позитивним результатом проведення інноваційної діяльності являється реалізація інноваційної продукції за межі України, яка задовольняє вимоги світових стандартів якості і є конкурентоспроможною на зовнішньому ринку. У 2002 році підприємства харчової промисловості відвантажували інноваційну продукцію за межі України на суму 4674,3 тис.грн. Порівняно з 2001 роком відбулось збільшення обсягу на 1792,3 тис.грн.

Важливою складовою інноваційної діяльності є освоєння нових видів продукції. На підприємствах харчової промисловості було освоєно 369 нових видів, що на 177 більше ніж у 2001 році. У 2002 році впроваджено 27 удосконалених ресурсозберігаючих технологічних процесів.

У зв'язку з обмеженістю власних обігових коштів та високими відсотковими ставками кредитів для більшості підприємств у найближчий час можливим буде проведення інноваційної діяльності за такими напрямками:

- ✓ виробництво продукції підвищеного рівня готовності та напівфабрикатів;
- ✓ запровадження технології виготовлення продукції з тривалими термінами зберігання;
- ✓ виробництво продукції в дрібній упаковці з використанням сучасних пакувальних матеріалів.

Висновки

Таким чином, комплексне проведення інноваційної діяльності та розробка інноваційної стратегії на підприємствах харчової промисловості Житомирської області може позитивно вплинути на оновлення виробничого процесу, випуск якісної та конкурентоспроможної продукції, насичення ринку сучасним товарами та задоволення споживчого попиту.

Активізації проведення інноваційної діяльності на підприємствах харчової промисловості можуть сприяти такі передумови:

- *правові* – прийняття відповідної законодавчої бази, розробка та реалізація цільових програм бюджетної підтримки інноваційного розвитку підприємств харчової промисловості;
- *організаційні* – проведення процесів реінжинірингу за допомогою висококваліфікованих спеціалістів та створення оновленої організаційної структури підприємства;
- *інформаційні* – розширення інформаційної бази, використання інформаційних банків даних;
- *управлінські* – проведення довгострокового перспективного планування та прогнозування виробничої діяльності, розробка та реалізація інноваційної мікрополітики технологічних процесів на підприємствах.

Враховуючи вищевикладене, можна зазначити, що дослідження основних закономірностей формування сучасної матеріально-технічної бази із залученням новітніх досягнень науки і техніки може виявити значні резерви підвищення ефективності роботи галузі. Визначальна роль та економічне значення інноваційної діяльності полягає у тому, що вона є мірилом і основою розвитку технічного переозброєння промисловості, забезпечуючи відповідний рівень та темпи збільшення виробництва продукції. Оновлення виробничої бази харчової промисловості за допомогою активізації інноваційної діяльності є одним із факторів забезпечення сталого розвитку промисловості.

Перспективи подальших досліджень

Враховуючи важливість проблеми забезпечення харчової промисловості сучасною матеріально-технічною базою, в подальших дослідженнях доцільно звернути увагу на розробку інноваційної стратегії технічного розвитку даної галузі та на пошук додаткових джерел фінансування технічного переозброєння харчових виробництв.

Література

1. Послання Президента України до Верховної Ради України. Європейський вибір. Концептуальні засади стратегії економічного та соціального розвитку України на 2002–2011 роки. // Урядовий кур'єр. – 2002. – № 100 – 58 с.
2. *Борщевський П.П., Чернюк Л.Г., Шмаглий О.Б.* Підвищення ефективності розвитку і розміщення харчової промисловості. – К.: Наукова думка, 1994. – 158 с.
3. *Дейнеко Л.В.* Розвиток харчової промисловості України в умовах ринкових перетворень: проблеми теорії і практики. – К.: Знання, 1999. – 331 с.
4. *Підлісецький Г. М.* Ефективність використання основних фондів. – К.: Урожай, 1979. – 143 с.
5. *Бутко М.П.* Регіональні проблеми інноваційно-інвестиційних трансформацій в Україні // Вісник академії економічних наук України. – 2003. – № 2. – С. 30.
6. Положення бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби”, затвержені наказом Міністерства фінансів України 18.10.1999 р № 242 зі змін. та доп.
7. *Данилишин Б.М., Чижова В.О.* Науково інноваційне забезпечення сталого економічного розвитку України // Економіка України. – 2004. – № 3. – С.4.
8. *Покропивний С. Ф.* Економіка підприємств. В 2 т. – К.: Хвиля-Прес, т.2, 1995. – 782 с.